

Nedstängningar gör mer skada än nytta

Svenska Dagbladet den 27 januari 2021

Coronapandemin har utlöst en våg av tvingande nedstängningar, lockdowns, världen över. Gränser, företag och skolor har stängts. Kultur- och sportevenemang har ställts in. Undantagstillstånd har införts. Medborgare har placerats i husarrest. Det auktoritära Kina har tjänat som förebild för denna politik. Nedstängningarna har förvandlat en hälsokris till en global ekonomisk kris.

Dagens nedstängningar utgör en unik strategi historiskt sett. Vid de tidigare pandemierna under 1900-talet hölls samhällena öppna i så stor utsträckning som möjligt. Samtidigt skyddades riskgrupper. Konsekvensen av gårdagens strategi blev inte den djupa lågkonjunktur och de negativa effekter på folkhälsan som vi ser i dag. Ändå slog asiaten (1957–58) och Hongkong-influensan (1968–69) till med ungefär samma kraft som coronan i dag.

Sverige hade länge en mjukare politik än omvärlden. Nu har våra politiker kapitulerat. Riksdagen klubbade pandemilagen strax efter jul. Några timmar senare använde regeringen den nya lagen för att annonsera en rad bindande restriktioner.

Är då nedstängningar av den typ som pandemilagen tillåter ett effektivt medel för att nå målet att hålla tillbaka pandemin? Vårt svar är nej. Det bygger på två centrala argument. För det första har tvingande nedstängningar svagt eller obefintligt vetenskapligt stöd. För det andra måste vi utgå ifrån en helhetsbild, där restriktionernas kostnader jämförs med deras påstådda positiva effekter. Denna helhetsbild, som saknats i debatten, visar att nackdelarna är större än fördelarna.

Låt oss börja med vårt första argument. Beslut om nedstängningar har fattats på tvivelaktiga grunder. WHO utgick tidigt från ett för högt antal allvarligt infekterade och dödsfall som skäl för nedstängningar. När en välkänd, numera snarast ökänd, prognos över smittspridningen och dödsfall i covid-19 presenterades av forskare vid Imperial College i London i mitten av mars 2020 fick politiker kalla fötter. I dag vet vi att prognoserna var absurt överdrivna. Dessvärre bidrog denna studie till radikala nedstängningar.

Att ta fram kunskap om icke-medicinska och medicinska åtgärders effekter på sjuklighet, smittspridning och dödlighet tar lång tid. I all hast har emellertid flera analyser av nedstängningarnas medicinska effekter presenterats. Många av dessa är positiva till tvingande restriktioner, flera publicerade i välrenommerade vetenskapliga tidskrifter. Dessvärre tycks även bedömnings-förfarandet ha forcerats, vilket verkar ha bidragit till svåra brister.

En allvarlig svaghet är att data på smitt-spridningen ofta har använts i stället för data på dödlighet eller helst av allt på över-dödlighet. Det saknas tillförlitlig statistik över den faktiska smitt-spridningen av covid-19. Eftersom mörkertalen är betydande, blir resultaten opålitliga.

Några studier har ett annat budskap. De visar nämligen att hälsoeffekterna av lockdowns är obefintliga eller svaga. Dessa analyser har emellertid inte uppmärksamats i debatten om nedstängningspolitiken.

Frivilliga ändringar i människors beteende inspirerade av råd och rekommendationer framstår i denna forskning som ett klart bättre vägval än tvångsåtgärder.

Vår andra huvudinvändning gäller bristen på helhetsperspektiv. Det behövs en fullständig analys av kostnaderna (nackdelarna) och intäkterna (fördelarna) för en tvingande nedstängningspolitik. Kostnaderna ligger på många plan.

Mest uppenbart är de höga samhälls-ekonomiska kostnaderna i form av ökad arbetslöshet, konkurser, minskad produktion och handel. Fördelningsprofilen är också negativ. Nedstängningspolitiken träffar låginkomsttagare, småföretag, kvinnor och barn förhållandevis hårt. En annan kostnad är den statsfinansiella när budgetunderskott och statsskuld rusar i höjden när det ekonomiska livet får statligt stöd.

Restriktioner leder till en hälsoförlust som bärs av alla, inklusive det stora flertal som inte blir sjuka av covid-19. Försämringen av hälsorelaterad livskvalitet är starkt korrelerad till oro för den egna ekonomin orsakad av restriktioner på företag och resor samt av den allmänna sociala isoleringen.

Denna hälsorelaterade förlust i livskvalitet har beräknats med hjälp av två webbaserade mätningar av ett slumpmässigt urval av 1 000 personer i Sverige. Livskvaliteten i befolkningen mättes i april 2020, då relativt mjuka restriktioner var rådande och jämfördes med en tidigare mätning i februari 2020. Resultatet visar på en signifikant minskning i hälsorelaterad livskvalitet motsvarande 29 000–42 000 kvalitets-justerade levnadsår. Denna livskvalitets-förlust under april månad 2020 är minst lika stor som för all överdödlighet under fyra månader (mars–juni 2020) i Sverige, vilken kan beräknas till 32 000 kvalitetsjusterade levnadsår.

Kalkyler av detta slag, gängse inom hälsoekonomisk forskning, pekar på en allvarlig risk med hårdare restriktioner baserade på den nya pandemilagen. De kan leda till stora omedelbara välfärd förluster.

Restriktioner försämrar också folkhälsan i allmänhet genom fysisk inaktivitet, psykisk ohälsa, missbruk, misshandel inom familjen och dödsfall i förtid. Samtidigt är vinsterna i form av minskad smittspridning och dödlighet mycket osäkra, kanske inte ens signifikanta. Det kan inte uteslutas att restriktionspolitiken motsvaras av fler dödsfall än fallet vore utan några bindande restriktioner.

Sist men inte minst, nedstängningspolitiken inskränker på ett illavarslande sätt de fri- och rättigheter som är grunden för den liberala demokratin. Politiker i många länder har tagit pandemin som ursäkt för ett mer auktoritärt samhälle. I Sverige lämnar pandemilagen fältet öppet för en godtycklig maktutövning. Riksdagens justitie-ombudsman avrådde från denna lagstiftning, tyvärr utan att få gehör.

Låt oss sammanfatta: De negativa politiska, ekonomiska, sociala och medicinska konsekvenserna av nedstängningspolitiken måste uppmärksammas och vägas mot eventuella positiva effekter. Så är inte fallet i aktuell debatt. Den är dessutom snävt nationalistisk genom att den missar de katastrofala effekterna på hälsotillståndet i u-länder orsakade av nedstängningar i den rika världen.

Dagens nedstängningspolitik, byggd på tvång, inte på frivillighet, är historiskt sett en ny form av politik för att möta en pandemi. Bevisbördan att denna politik gör mer nytta än skada totalt sett vilar på dem som förespråkar den. Hittills har vi inte sett några sådana bevis. Om de enda återstående argumenten blir att "alla andra länder stänger ner", "politiker måste visa ledarskap och

handlingskraft” eller ännu värre ”sunt förnuft talar för nedstängning”, så är strategin ute på rejält svag is.

Pandemin tar slut förr eller senare. Det vet vi från historien. När coronapolitiken utvärderas om några år, då vi har bättre data och ett mer sansat debattklimat, är vår prognos att den tvingande nedstängnings-politiken kommer att framstå som ett gigantiskt misslyckande.

Lars Jonung

Ulf Persson

Roger Svensson